مکتب پراگماتیسم در پرستاری

عبدالحسین امامی سیگارودی[1]، سید کاظم موسوی[2]، یدالله شیروانی[3]

۱. دانشیار، گروه آموزشی پرستاری سلامت جامعه، دانشکده پرستاری شهید بهشتی رشت، رشت، ایران ***(ORCID ID: 0000-0002-1394-3361)***.
۲. مربی، عضو هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی زنجان، دانشجوی دکتری تخصصی پرستاری، دانشکده پرستاری شهید بهشتی رشت، رشت، ایران (***ORCID ID: 0000- 0001- 7992- 3200***).
۳. دانشجوی دکتری تخصصی پرستاری، دانشکده پرستاری شهید بهشتی رشت، رشت، ایران(***ORCID ID: 0000-0002-7448-7910***).

توسعه پرستاری در سلامت/ دوره سیزدهم/ شماره ۳/ پاییز ۱۴۰۱

چکیده

زمینه و هدف: طی پنجاه سال اخیر مکتب پراگماتیسم به عنوان فلسفه غالب در پرستاری مطرح شده و مطالعات فراوانی با نگاهی عمدتاً مثبت به موضوع پراگماتیسم در پرستاری پرداخته‌اند. در این مقاله، با موضعی انتقادی به بررسی فلسفه پراگماتیسمی در دانش، آموزش، پژوهش و عمل پرستاری پرداخته می‌شود.

مواد و روش‌ها: این مطالعه از نوع مروری روایتی غیر نظام‌مند (***Non-systematic/ Narrative***) می‌باشد که برای انجام آن با استفاده از کلیدواژه‌های ***Critique, Nursing, Pragmatism, Knowledge, Practice, Education, Research*** بر اساس ***Mesh*** و به صورت جداگانه و ترکیبی با جستجوی اینترنتی در پایگاه‌های ***ISI*** ،***PubMed*** ،***Scopus*** و ***Google Scholar*** انجام شد. عناوین یافت شده از نظر ارتباط موضوعی بررسی شده و از مستندات منتخب خلاصه‌برداری شد.

یافته‌ها: مقالات بسیار اندکی به نقد پراگماتیسم در پرستاری پرداخته‌اند. از منظر دانش و آموزش پرستاری مهم‌ترین چالش نگاه پراگماتیسمی را شاید بتوان در بیم ناشی از گسترش شکاف بین تئوری و عمل خلاصه کرد. همچنین، از مهم‌ترین نقدهای وارده به دیدگاه پراگماتیسمی در پژوهش و عمل پرستاری نیز می‌توان به عدم ثبات پارادایمی و نادیده گرفتن نیازهای مراقبتی منحصر به فرد هر بیمار اشاره کرد.

نتیجه‌گیری: مدت طولانی است که پراگماتیسم با تار و پود پرستاری در هم تنیده شده است به طوری که برخی مبانی فلسفی پرستاری را بر اساس آموزه‌های این مکتب تفسیر می‌کنند. شاید بهتر باشد این نگاه یک سویه اندکی تعدیل یافته و تأثیرات احتمالا ناخوشایند و منفی این مکتب بر پرستاری بیش از پیش مورد توجه قرار گیرد.

واژگان کلیدی: پراگماتیسم، پرستاری، عمل، آموزش، پژوهش

آدرس مکاتبه: دانشکده پرستاری شهید بهشتی رشت
Email: kazemmoosavi69@gmail.com

[Downloaded from ndhj.lums.ac.ir on 2026-11-26]

مقدمه

پراگماتیسم یا عملگرایی فلسفه‌ای با ریشه‌های مشخص آمریکایی است که برگرفته از آثار فیلسوفان آمریکایی قرن نوزدهم چارلز سندرز پیرس، ویلیام جیمز و جان دیویی می‌باشد. در واقع، پراگماتیسم به معنی فلسفه اصالت عمل بوده و مشتق شده از واژه یونانی *Pragma* به معنی عمل می‌باشد (۱). در تعریفی دیگر، عملگرایی عبارت است از نوعی گرایش، روش و یا فلسفه‌ای که نتایج عملی و افکار و معتقدات آدمی را معیار اساسی تعیین ارزش و حقیقت آنها می‌داند (۲). پراگماتیسم روشی در فلسفه است که با اعتراف به غیرممکن بودن اثبات برخی مسائل، آن‌ها را با توجه به کاربردشان در زندگی انسان می‌پذیرد. از این دیدگاه، کلیه تصورات، مفاهیم، قضاوت ها و نظرات ما قواعدی برای رفتار (پراگمای) ما هستند اما "حقیقت" آن‌ها تنها در سودمندی عملی آن‌ها برای زندگی ما نهفته است. بر طبق این دیدگاه، معیار حقیقت عبارت است از سودمندی، فایده و نتیجه و نه انطباق با واقعیت عینی (۳). این مکتب عمدتاً در مخالفت با اصول ایده‌آلیسم ذهنی به وجود آمد و گسترش یافت و تقریباً کیفیت و نظام آموزش و پرورش جهان را تحت تأثیر قرار داد که هنوز هم این تأثیر عمیق ادامه دارد (۴).

عملگرایی از اوایل جنگ جهانی دوم وارد پرستاری شد. نیاز فوری به نیرو و خدمات گسترده پرستاری در آن زمان سبب شد پراگماتیسم به عنوان مکتب فکری غالب در آن زمان درآید. بر این اساس، تنها هدف آموزش پرستاری در این دوره تربیت افرادی برای مراقبت گسترده از تعداد زیادی از بیماران بود (۵). همچنین رفتارگرایی به عنوان مبنایی پذیرفته شده در پرستاری این دوره تلقی می‌شد؛ زیرا بر ارتباط بین نیازها و پاسخ به آن‌ها تأکید می‌کرد. همچنین، دانش و آموزش پرستاری کاملا تحت تسلط الگوی پزشکی بوده و بی چون و چرا و قطعی تصور می‌شد (۶). به تدریج در طی سال‌های بعد اندیشمندان پرستاری به برخی نارسایی‌های این مکتب فکری پی بردند که از جمله مهم‌ترین آن ها نادیده گرفتن نیازهای مراقبتی منحصر به فرد هر بیمار بود. طی چند دهه پس از آنان و با تغییرات گسترده تر فلسفی در حوزه روانشناسی، توسعه نظریه‌های پرستاری و توجه بیشتر به انسان‌گرایی، پایگاه جدیدی از دانش از درون خود پرستاری شکل گرفته و نقدهای در رابطه با پراگماتیسم و رویکرد رفتارگرایانه منتج از آن مطرح شد. زیرا احساس می‌شد که نگاه فلسفی به شدت مغرضانه به نفع یک رویکرد رشد آموزشی و حرفه‌ای این رشته را دچار چالش می‌سازد (۷).

تأثیرات مثبت پراگماتیسم بر پرستاری قابل کتمان نیست. مخصوصا این مکتب با ماهیت اصلی پرستاری بالینی بسیار سازگار است؛ چرا که به پرستاران این امکان را می‌دهد که در برخورد با مشکلات پیچیده و چند وجهی بالینی، از رویکردهای پویا استفاده نمایند (۸). با این حال به مانند هر رویکرد فلسفی دیگر، تأکید بر عملگرایی در پرستاری نیز با انتقاداتی همراه است (۹)؛ هر چند متون بسیار اندکی در این خصوص نگاشته شده است. در این مقاله با نگاهی انتقادی و به صورت اجمالی عواقب منفی و ناخوشایند تمرکز بر عملگرایی در پرستاری را در ابعاد دانش، آموزش، پژوهش و عمل پرستاری مورد بررسی قرار می‌دهیم.

مواد و روش‌ها

این مطالعه از نوع مروری روایتی غیر نظام‌مند می‌باشد (*Non-systematic/ Narrative*). این نوع مطالعات برای موضوعات جامع و مفصل کاربرد داشته که مطالعات اولیه و اصیل یک حیطه را خلاصه کرده و فرصتی برای ارائه دانش و نقد فرد مرورگر است (۱۰). برای انجام این مطالعه، با استفاده از روش کتابخانه‌ای و به کمک کلیدواژه‌های *Nursing, Pragmatism, Knowledge, Practice, Education, Critique, Research* بر اساس *Mesh* و به صورت جداگانه و ترکیبی، جستجوی اینترنتی در پایگاه‌های *ISI*، *PubMed*، *Scopus*و *Google Scholar* بدون در نظر گرفتن محدودیت زمانی انجام شد. برای انتخاب مستندات مورد استفاده عناوین یافت شده توسط موتور جستجو از نظر ارتباط موضوعی بررسی شده و از مستندات منتخب خلاصه‌برداری شد.

پراگماتیسم و دانش پرستاری

حدود یک قرن است که پرستاری برای حرفه‌ای شدن تلاش می‌کند و اگر بخواهد به تلاشش در این جهت ادامه دهد شاید لازم باشد به عقب برگشته و اصول و هنر اجرای کار پرستاری را در ارتباط با فلسفه، تئوری و دانش و علم پرستاری در نظر

[Downloaded from ndhj.lums.ac.ir on 2026-11-26]

نظر بگیرد؛ یعنی همان چیزی که امروزه در رابطه با حرفه‌ای شدن و بدست گرفتن یک موقعیت حرفه‌ای، وجود دارد (۱۱). طی دهه‌های ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ صاحب نظران پرستاری به طور فزآینده بیان کردند، اگر پرستاری بخواهد یک رشته و یک حرفه شود باید به این سؤال که «پرستاری چیست؟» پاسخ دهد (۱۲). بدنبال این مطلب مفاهیم پرستاری توسعه یافتند و از آنها تئوری‌های پرستاری که از تئوری‌های علمی رشته‌هایی چون روانشناسی، جامعه‌شناسی و فیزیولوژی گرفته شده بودند، تولید شدند. اما بر سر اینکه آیا این تئوری‌های مشتق شده، واقعاً تئوری هستند، بحث‌هایی بوجود آمد. برخی اظهار داشتند این تئوری‌ها بیش از حد ناقص هستند که بتوان آن‌ها را تئوری دانست و بیشتر مدل یا چارچوب هستند، عده‌ای دیگر نیز بیان داشتند این‌ها بیشتر فلسفه پرستاری هستند تا تئوریهای پرستاری. در واقع، به این دلیل امکان داشتن تئوری را در رشته پرستاری رد می کردند که لازمه تئوری را داشتن دانش عملی می‌دانستند (۱۳). در تلاش برای پاسخ به این نقد، صاحب نظران پرستاری چاره کار را در پیوستگی تئوری، علم و عمل دانستند. به عبارت دیگر، هدف آنان این بود که توسعه دانش در پرستاری در هر دو زمینه تئوری و عملی ادامه یافته و توسط فلسفه به مانند نوعی آونگ هدایت شود. از منظر آنان هر یک از این عناصر ارزش مشخص و یکسانی در بدنه دانش پرستاری دارند (۱۴). فلسفه عمگرایی دقیقا در نقطه مقابل این دیدگاه قرار دارد. عملگرایان معتقدند تئوری و دانش ارزش کمی دارد مگر اینکه در عمل مفید واقع شود. از منظر آنان اگر یک نظریه نتواند شواهدی از نتایج ارزشمند ارائه دهد پس چرا باید انتخاب و مورد استفاده قرار گیرد؟! (۱۳).

علم و عمل پرستاری به عنوان متقاضیان توسعه دانش پرستاری در همه‌ی زمینه‌ها هم در تولید و هم در کاربرد دانش باید با همدیگر باشند. اما در نهایت می‌توان گفت که تئوری و عمل هرگز نمی‌توانند یکی باشند و وجود هر دوی آنها برای پرستاری لازم و حیاتی است (۱۵). پرستاری به عنوان مراقبت از یک فرد در موقعیت‌های مختلف مرتبط با سلامت در نظر گرفته می‌شود. این مراقبت همچنین شامل آموزش در مورد سلامت و پیشگیری از بیماری است. از این رو، پرستاران نقش کلیدی در ارتقای استانداردهای بالاتر سلامت دارند. برای حفظ تعادل مناسب بین تئوری و عمل، یک پرستار باید با دانش و عملکرد فعلی در این زمینه به روز شود. اگر همه پرستاران در تئوری و عمل شایستگی داشته باشند و دو انتهای پیوستار را تشکیل دهند، بیشتر پرستاران احتمالاً خود را در هر دو انتهای زنجیره خواهند یافت (۱۶). شواهدی وجود دارد که نشان می‌دهد پرستارانی که در تئوری مهارت دارند، می‌توانند بهترین برنامه‌های مراقبتی را نوشته و در مورد پاتوفیزیولوژی، درمان منطقی و غیره بحث کنند، ولی ممکن است آنها در زمینه عمل مشکلاتی داشته باشند. از سوی دیگر، پرستارانی که مهارت عملکرد بالینی قوی از خود نشان می‌دهند، برای منطقی جلوه دادن مراقبت، از نظر تئوری مشکل دارند و بایستی دانش آنها از پاتوفیزیولوژی و فارماکولوژی تقویت گردد. این شکاف تئوری و عمل به طور گسترده در ادبیات مورد توجه قرار گرفته است (۱۴). تئوری می‌تواند به فرد وسعت دید بدهد و قدرت مانور وی را افزایش دهد. چه تئوری از خلل تجربیات خارج شود و چه قبل از تجربه وجود داشته باشد، ما به آن نیاز داریم. اما فاصله بین تئوری و عمل باید وجود داشته باشد زیرا اگر این فاصله وجود نداشته باشد دیگر نمی‌توان آن را تئوری نامید و در واقع عمل است. پرداختن بیش از حد به عمل و بها دادن بیش از حد به آن آفتی است که می‌تواند سبب شکاف بین تئوری و عمل شود. سخن آخر اینکه فاصله بین تئوری و عمل باید همواره پویا بوده و به صورت بهینه‌ای حفظ شود (۱۶).

پراگماتیسم و آموزش پرستاری

برای مواجهه با چالش‌ها و داشتن بدنه دانش قوی‌تر در پرستاری نیاز به بکارگیری پراگماتیسم وجود دارد. پراگماتیسم یک فلسفه مناسب برای پشتیبانی و ادغام آموزش، عمل، تحقیق و سیاست پرستاری در سراسر حرفه پرستاری است (۱۷) . دیدگاه پراگماتیسمی به معنای برخورد منطقی با مشکل با شیوه‌ای معقول و متناسب با شرایط واقعی است نه پیروی از نظریه‌ها ایده‌ها یا قوانین. پراگماتیسم یک فلسفه آموزشی است که می‌گوید فراگیر باید چیزهایی را بیاموزد که کاربردی بوده و به وی کمک کند به فرد بهتری تبدیل شود. این نگرش به شدت بر نظام آموزشی در جهان کنونی اثر گذاشته است (۱۸).

مطالعات نشان داده است که تدریس و یادگیری مبتنی بر عمل

[Downloaded from ndhj.lums.ac.ir on 2026-11-26]

-گرایی فرایند آموزشی را هدفمند کرده و تصور فراگیر از اینکه این آموزش‌ها روزی به کارش خواهد آمد، سبب افزایش انگیزه وی گردیده و حضور فعال و خلاقانه وی در فرایند یادگیری را موجب می‌شود (۱۷). در حالی که از پرستاری به عنوان یک دیسیپلین عملگرا یاد شده اما تاکنون کمتر محققی با نگاهی عمیق به تأثیر این رویکرد بر آموزش پرستاری پرداخته است. شایان ذکر است که آموزش پرستاری ترکیبی از آموزش تئوری و عملی است. از این رو داشتن نگاه صرف و سطحی پراگماتیسمی از مهم‌ترین آفت‌های آموزش در این رشته نام برده شده و سبب تشدید پدیده "شکاف بین تئوری و عمل" در آموزش پرستاری گردیده است. اگر قرار است پرستاری هویت خود را در توسعه دانش بیابد و با حرکت به سمت مرزهای علم حرفی برای گفتن داشته باشد، نباید صرفا با نگاه پراگماتیسمی مورد قضاوت قرار گرفته و محدود گردد. هم تولید دانش انتزاعی و نظری و هم تبدیل آن به دانش عملی و کاربردی لازم و ملزوم ارتقای پرستاری بوده و می بایستی نوعی مسامحه و آشتی بین آن‌ها وجود داشته باشد (۱۸). جذابیت پراگماتیسم برای نظم و انضباط تمرینی در تأکید آن بر پیامدها و تجربیات و همچنین تمرکز سودگرایانه بر استفاده از دانش است. اگرچه احیای پراگماتیسم و توسعه نئوپراگماتیسم پتانسیل تأثیرگذاری زیادی بر عملکرد پرستاری و توسعه دانش پرستاری دارد، چنین تأثیری در مقیاس کامل آشکار نشده است (۱۹).

پراگماتیسم و پژوهش پرستاری

بسیاری از فیلسوفان کنونی، پراگماتیسم را به عنوان یک فلسفه رد کرده‌اند زیرا به جای تمرکز بر بحث‌های نظری و فلسفی بر راهکارهای عملی برای پاسخ به سوالات مطالعه تمرکز می‌کند. آنچه برای پراگماتیست‌ها اهمیت دارد واقعیت و تأثیر آن بر تجربیات افراد است. پراگماتیست ها پارادایم‌های سنتی دوگانه را رد کرده و به جای آن، کثرت‌گرایی را مورد تأیید قرار می‌دهند. از نظر آنان، انتخاب روش مناسب برای انجام یک پژوهش بیشتر به سوال و موضوع پژوهش بستگی دارد نه دیدگاه فلسفی پژوهشگر (۲۰). محققان عملگرا معتقدند که محقق در حین انجام پژوهش می‌تواند پارادایم فلسفی خود را کنار گذاشته و یا بسته به موضوع پژوهش از ترکیبی از پارادایم‌ها استفاده نماید. اگرچه از نظر بسیاری از محققین عدم ثبات پارادایمی به عنوان یکی از نقاط ضعف عملگرایی در نظر گرفته شده است، اما برخی پژوهشگران دیدگاه کاملا متفاوتی دارند؛ برعکس، آنان معتقدند که ترکیب سنت‌های پژوهشی موجود به شیوه‌ای عملگرایانه برای کشف مسائل پیچیده‌تر علمی از نقاط قوت پراگماتیسم است (۲۱).

اغلب محققان پرستاری بیان می کنند که انتخاب روش های عمل گرایانه نوعی احساس آزادی بیشتر در پژوهش برای آن ها ایجاد می کند. این در حالی است که این حس آزادی بیشتر را می توان به عنوان یک شمشیر دو لبه در نظر گرفت که در یک لبه آن استقلال بیشتر محقق در جستجو و یافتن مناسب‌ترین روش برای پاسخ به سوال تحقیق قرار دارد و در سوی مقابل همین استقلال بیشتر است که چالش‌ساز است زیرا محقق باید درک گسترده‌ای از تمامی روش‌های پژوهشی داشته باشد که این امر مستلزم مطالعات عمیق و دریافت مشاوره فراوان از اساتید صاحب نظر در هر روش می‌باشد. این موضوع بویژه برای محققان مبتدی می‌تواند به مثابه انتخاب مسیر اشتباه و در نهایت غرق شدن در باتلاق انتهای آن باشد (۲۲). از دیگر نقدهای مطرح شده بر مطالعات پراگماتیسمی در حوزه پرستاری، عدم کیفیت بالای بسیاری از این مطالعات است. کمبود مطالعات استاندارد در این حوزه سبب گردیده ارزیابی کیفیت پژوهش‌های انجام شده با استفاده از این رویکرد همیشه چالش برانگیز باشد. اگرچه راهکارهای متنوعی به منظور افزایش اعتبار این مطالعات پیشنهاد شده است، اما ضعف مشترک همه‌ی آن‌ها پیچیدگی بکارگیری آن‌هاست که نیاز به مطالعه و تأمل فراوان دارد (۱۴). در واقع، تأکید پراگماتیسم بر پیامدهای عملی و تبیین‌های تجربی است و همین نگاه سبب نوعی بی‌نظمی در مطالعات می‌شود؛ چرا که از نگاه پراگماتیسمی سوال پژوهشی باید با قید فوریت زمان و به صورت کاربردی پاسخ داده شود. همین امر سبب می‌شود که محققان کمتر به رعایت ضوابط پژوهشی متعهد بوده و دغدغه اصلی آن‌ها بر خلاصه‌سازی پژوهش و یافتن بهترین جواب در کوتاه‌ترین زمان متمرکز باشد (۲۳). چالش دیگر انجام مطالعات با رویکرد

[Downloaded from ndhj.lums.ac.ir on 2026-11-26]

عملگرایانه تعیین حدود مشخص برای میزان مداخله پژوهشگر در فرایند تحقیق است. اینجاست که روش اجرای این مطالعات بایستی به صورت کاملا دقیق و علمی نوشته شود تا محقق بداند در کدام قسمت از مراحل مطالعه صرفا نقش نظارتی داشته باشد و در چه بخش‌هایی با شرکت‌کنندگان حداکثر تعامل را داشته باشد. این شیوه نگاشتن روش اجرای این مطالعات دانش و تجربه بالایی را می‌طلبد؛ چرا که اگر حدود تعامل محقق با مشارکت‌کنندگان به درستی و در چارچوب مشخصی تعیین نشود، می‌تواند سوگیری را موجب شده و پژوهش را از مسیر اصلی خود منحرف کند (۲۴).

پراگماتیسم و عمل پرستاری

پرستاری اساسا به عنوان یک رشته عملی یا پراگماتیسم توصیف شده و مشابهت‌های زیادی بین آن و مکتب پراگماتیسم وجود دارد. اگرچه محققان پرستاری اغلب به طور اجمالی به پراگماتیسم اشاره می‌کنند، ولی تعداد کمی از آنها بحث عمیقی در مورد کاربردی بودن آن در پرستاری انجام داده‌اند و نیز تعداد اندکی از پرستاران پراگماتیسم را به عنوان مبنای نظری مهم برای عملکرد پرستاری شناسایی کرده‌اند (۲۵).

دیدگاه فلسفی یک پرستار بر عملکرد روزانه پرستاری او تأثیر می‌گذارد. این چشم انداز شامل پارادایم ها و نظریه‌هایی است که ارزش‌های پرستار را منعکس می‌کند و تأثیر قابل توجهی بر عملکرد پرستاری دارد. پراگماتیسم نیز یک ملاحظات مهم فلسفی بوده و بحث در مورد بهترین رویکرد در عمل پرستاری را بیشتر می‌کند (۸). مشکلاتی که توسط پرستاران مورد توجه قرار می‌گیرد به قدری متنوع است که رویکردهای متعددی برای حل مسئله ضروری است. پراگماتیسم طرفدار مدارا، احترام به نظرات دیگران و همکاری است. پراگماتیسم نباید به عنوان یک رویکردی با آزادی عمل کامل برای عمل پرستاری تفسیر شود. بلکه بایستی به عنوان رویکرد منعکس کننده ارزیابی زیرکانه، گزینه ها و انتخاب مسیر عملی که به بهترین نحو به بیمار خدمت می‌کند، در نظر گرفته شود (۵). در حالی که پراگماتیسم آشکارا برای عمل پرستاری سودمند است، معایبی نیز دارد. واضح است که پایبندی به تنها یک پارادایم یا نظریه‌های مرتبط با آن، درک یک پدیده را محدود می‌کند، زیرا عوامل و تأثیرات زمینه‌ای به طور گسترده مورد بررسی قرار نمی‌گیرند (۱۵). پراگماتیست‌های اولیه استدلال می‌کردند که رفتار عمل‌گرایانه از نیاز انسان به حل سریع مسائل، با استفاده از درک محدود او از موقعیت، برای بقا و شکوفایی ناشی می‌شود. بنابراین، هیچ فلسفه‌ای برای هدایت چنین رفتاری لازم نبود. امروزه، فلسفه غالباً در مورد مسائل مربوط به معضلات اخلاقی در بیشتر حوزه‌های عملی مورد مشورت قرار می‌گیرد، اما فلسفه پراگماتیسم ممکن است در چنین بحث‌هایی دیده نشود. از این رو، منتقدان این مکتب معتقدند که با نگاه پراگماتیسمی نیازهای مراقبتی منحصر به فرد بیمار در نظر گرفته نشده و کیفیت مراقبت ارائه شده توسط پرستار کاهش می‌یابد. (۲۶)

نتیجه‌گیری

برای مدت طولانی است که پراگماتیسم با تار و پود پرستاری تنیده شده به طوری که برخی محققان، پرستاری را طور ذاتی متعلق به این مکتب دانسته و حتی مبانی فلسفی آن را نیز بر اساس آموزه‌های این مکتب تفسیر می‌کنند. این در حالی است لازمه توسعه یک رشته در عصر حاضر بر اساس کثرت‌گرایی معرفت شناختی است. بدین معنا که نمی‌توان تمام بود یا نبود و هست یا نیست یک رشته را بر اساس نگاه واحدی تفسیر کرد. شاید بهتر باشد دیدگاه‌ها در این خصوص تعدیل گردد. چرا که همانگونه که بیان شد، نقدهای جدی به این نگاه در حوزه‌های مختلف پرستاری وارد است که در صورت عدم توجه و دقت می‌تواند آثار مخربی بر دیسیپلین پرستاری داشته باشد. از این رو، توجه به مطالعات انتقادی اندک انجام شده در این حوزه، پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی با نگاهی ریز بینانه تر به نقد عملگرایی بویژه در چشم انداز آتی پرستاری پرداخته شود.

[Downloaded from ndhj.lums.ac.ir on 2026-11-26]

Reference

1. Smith SJ. Pragmatism. International Encyclopedia of Human Geography. 2. ed. United Kingdom, Cambridge; 2020.
2. Mazaheri H. A Comparison between the Valuation Principles of Pragmatic Educational Philosophy and those of the Document of Fundamental Transformation of IRI Educational System. Scientific Journal of Research in Islamic Education, 2020; 28(46): 167-198.
3. Rasmussen LJT, Glăveanu VP. Pragmatism. Encyclopedia of Creativity. 3. ed. Switzerland, Elsevier; 2020.
4. Kraut R., Scharp K. Pragmatism without Idealism. In: Daly C. (eds) The Palgrave Handbook of Philosophical Methods. London, Palgrave Macmillan; 2020.
5. Halarie E. Pragmatism and Humanism in Nursing Education. A Chance for Change? Internet Archive [internet]. 11 Feb 2022: Available from: https://www.academia.edu/3154735/Pragmatism and Humanism in Nursing Education A Chance for Change.
6. Younas A. Operationalist and inferentialist pragmatism: Implications for nursing knowledge development and practice. Nursing Philosophy, 2020; 2(2): 1-9.
7. Kankam PK. The use of paradigms in information research. Library & Information Science Research, 2019; 41(2): 85-92.
8. Garrett B. New pragmatism in nursing: The value of revisiting the age of popular science. Nurse Education in Practice. 2007; 7(6): 355-357.
9. Davoudi M, Heydary A. Nursing profession: a pragmatic discipline. Journal of Torbat Heydariyeh University of Medical Sciences. 2020; 8(1):82-95.
10. Firouzkouhi M, Alimohammadi N, Azizi N, AbdollahiMohammad A. Different Types of Review Studies and Their Role in Promoting Nursing Knowledge: A Narrative Review. J Diabetes Nurs 2021; 9 (1) :1339-1355
11. Alpers RR, Jarrell K, Wotring R. Developing a philosophy of nursing: A first step to becoming a professional. Teaching and Learning in Nursing, 2013; 8(4): 162-163.
12. Harms PD. Nursing: A critical profession in a perilous time. Industrial and Organizational Psychology, 2021; 14(1-2): 264-266.
13. Foth T, Holmes D, Hülsken-Giesler M, Kreutzer S, Remmers H. Critical Approaches inNursing Theory and Nursing Research Implications for Nursing Practice. 1. ed. Canada, V&R unipress; 2017.
14. Thoun DS, Kirk M, Sangster-Gormley E, Young JO. Philosophical Theories of Truth and Nursing: Exploring the Tensions. Nursing Science Quarterly, 2019; 32(1): 43–48.
15. Hoeck B, Delmar C. Theoretical development in the context of nursing—The hidden epistemology of nursing theory. Nursing Philosophy. 2017; 19(1): 1-10.
16. Abu Salah A, Aljerjawy M, Salama A, Gap between Theory and Practice in the Nursing Education: the Role of Clinical Setting. JOJ Nurse Health Care, 2018; 7(2): 1-6.
17. Dolan S, Nowell L, McCaffrey G. Pragmatism as a philosophical foundation to integrate education, practice, research and policy across the nursing profession. Journal of Advanced Nursing. 2022;78(10): e118-29.
18. Almasi Hosseini SS, Volvi P. The pragmatism and educational developments. Quarterly Journal of Psychological Studies and Educational Sciences, 2018; 4(1): 96-106.
19. Kim H, Kollak I. Nursing theories: Conceptual and philosophical foundations. 2nd Edition London, Springer Publishing Company; 2006.
20. Giladi, P. A Critique of Rorty's Conception of Pragmatism.European Journal of Pragmatism and American Philosophy, 2015; 7(2): 168-185.
21. Finnegan O, Polivka B. Advancing nursing science through pragmatic trials. Nurs Outlook, 2018; 66(5) :425-427.
22. Nowell L. Pragmatism and integrated knowledge translation: exploring the compatibilities and tensions. Nurs Open, 2015; 2(3): 141–148.
23. Mayumi N, Ota K. Implications of philosophical pragmatism for nursing: Comparison of different pragmatists. Nursing Philosophy . 2023: 24 (1): e12414.
24. Worsleya, SD, Rengerinkb KO, Irvinga E, Lejeunec S, Mold K, Colliere S, Groenwoldb RHH, Enters-Weijnenb E, Eggerg M, Rhodesh T, Series: Pragmatic trials and real world evidence: Paper 2. Setting, sites, and investigator selection. Journal of Clinical Epidemiology, 2017; 88(1): 14-20.

[Downloaded from ndhj.lums.ac.ir on 2026-11-26]

25. McCready JS. Jamesian pragmatism: a framework for working towards unified diversity in nursing knowledge development. Nurs Philos. 2010;11(3):191-203.
26. Ormerod R J .Pragmatism in professional practice. Systems Research and Behavioral Science, 2021;38(6), 797–816.

[Downloaded from ndhj.lums.ac.ir on 2026-11-26]

Pragmatism in Nursing; A Critical Review

Abdolhossien Emami Sigaroudi[1], Seyed Kazem Mousavi[2], Yadolah Shirvani[3]

1. Associate Professor, Department of Community health nursing, Shahid Beheshti School of Nursing and Midwifery, Guilan University of Medical Sciences, Rasht, Iran (ORCID ID: 0000-0002-1394-3361).
2. Instructor, Faculty Member of Zanjan University of Medical Sciences, PhD Candidate of Nursing, Shahid Beheshti School of Nursing and Midwifery, Guilan University of Medical Sciences, Rasht, Iran (ORCID ID: 0000-0001- 7992- 3200).
3. PhD Candidate of Nursing, Shahid Beheshti School of Nursing and Midwifery, Guilan University of Medical Sciences, Rasht, Iran (ORCID ID: 0000-0002-7448-7910).

Abstract

Background and Objectives: During the last fifty years, the doctrine of pragmatism has emerged as the dominant philosophy in nursing, and many studies have dealt with the issue of pragmatism in nursing with a mostly positive view. In this article, the pragmatism philosophy in nursing knowledge, education, research and practice is examined with a critical stance.

Materials and Methods: This study is a non-systematic narrative review, which is carried out separately and combined based on Mesh keywords including Nursing, Pragmatism, Knowledge, Practice, Education, Research Critique and through internet search in ISI databases, PubMed, Scopus and Google Scholar. The titles found were checked in terms of thematic relevance and a summary was taken from the selected documents.

Results: Very few articles have criticized pragmatism in nursing. From the point of view of knowledge and nursing education, the most important challenge of pragmatism can be summed up in the fear of widening the gap between theory and practice. Also, one of the most important criticisms of pragmatism in nursing research and practice is the lack of paradigm stability and ignoring the unique care needs of each patient.

Conclusion: For a long time, pragmatism has been intertwined with the fabric of nursing, so that some interpret the philosophical foundations of nursing based on the teachings of this school. Perhaps it is better that this one-sided view is slightly moderated and should be paid more attention to the possibly unpleasant and negative effects of this school on nursing.

Keywords: Pragmatism, Nursing, Practice, Education, Research

[Downloaded from ndhj.lums.ac.ir on 2026-11-26]